

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ РИЗИКІВ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЗАЛІЗНИЧНИХ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ

Міжнародні залізничні системи є ключовим елементом забезпечення зовнішньоекономічних зв'язків, розвитку міжнародної торгівлі та інтеграції країн у глобальний транспортний простір. Їх ефективність безпосередньо впливає на конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації, що робить розвиток і модернізацію цих систем стратегічно важливими завданнями.

У наукових дослідженнях ризик у міжнародних перевезеннях розглядається як економічна категорія, пов'язана з невизначеністю та ймовірністю негативних наслідків у процесі транспортних операцій. Так, М.Ю. Григорак визначає ризик як імовірність збитків або недоотримання прибутку порівняно з прогнозованими результатами через порушення нормального перебігу перевезень [1], тоді як В.В. Вітлінський підкреслює суб'єктивне сприйняття економічними суб'єктами можливих загроз та втрат, а також нереалізованих можливостей [2]. Узагальнюючи ці підходи, ризик у міжнародних перевезеннях можна визначити як ймовірність відхилення фактичних результатів від запланованих під впливом чинників невизначеності, що може спричинити фінансові або інші негативні наслідки.

Особливу увагу слід приділити зовнішнім ризикам, які істотно впливають на ефективність і розвиток залізничних систем. До них належать геополітичні (воєнні конфлікти, закриття кордонів, санкції), економічні (інфляція, коливання тарифів, зменшення обсягів перевезень), інституційні (зміни митних процедур, регуляторні бар'єри), інфраструктурні (руйнування шляхів, різна ширина колії, перевантаженість переходів) та технологічні (відставання цифровізації, кіберризики) фактори. Вони можуть призводити до зниження пропускної спроможності маршрутів, порушення логістичних ланцюгів, збільшення часу доставки вантажів, зростання експлуатаційних витрат та зменшення інвестиційної привабливості системи.

З огляду на зазначені наслідки впливу зовнішніх ризиків, очевидно є потреба у формуванні комплексного механізму їх управління, спрямованого на забезпечення стабільності та конкурентоспроможності міжнародних залізничних систем. Важливо, щоб така система управління була орієнтована не лише на реагування на вже реалізовані загрози, а й на проактивне передбачення можливих кризових ситуацій та формування гнучкої моделі розвитку, здатної адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

У цьому контексті особливого значення набувають модернізація інфраструктури та впровадження цифрових технологій, які підвищують прозорість перевізного процесу, забезпечують оперативний моніторинг і більш точне управління ресурсами. Досвід європейських державних залізничних компаній свідчить, що використання систем цифрового управління рухом і контролю перевезень сприяє підвищенню прогнозованості функціонування мережі, зменшенню операційних ризиків та більш ефективному використанню інфраструктурних потужностей. Зокрема, у країнах ЄС активно впроваджується Європейська система управління залізничним рухом — European Rail Traffic Management System, яка забезпечує стандартизацію сигналізації, підвищує безпеку руху та покращує координацію міжнародних перевезень.

Отже, міжнародні залізничні транспортні системи функціонують у складному та динамічному середовищі, де зовнішні ризики виступають вагомим чинником їх розвитку. Геополітичні, економічні, інституційні, інфраструктурні та технологічні виклики здатні суттєво впливати на ефективність перевезень, фінансові результати та інвестиційну привабливість галузі.

У таких умовах забезпечення стабільності та конкурентоспроможності міжнародних залізничних систем можливе лише за умови системного управління ризиками, що поєднує стратегічне планування, інфраструктурну модернізацію та цифрову трансформацію. Комплексний підхід до ідентифікації, оцінювання та мінімізації зовнішніх ризиків створює передумови для підвищення стійкості транспортних систем і їхнього сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

[1] Транспортна логістика та ризик-менеджмент : навч. посіб. / О.М. Загурський, Д.В. Попович, К.В. Петренко. Київ : ЦУЛ, 2021. 425 с.

[2] Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 480 с.